

Vergaderjaar 2022–2023

30 545

Uitvoering Wet Werk en Bijstand

Nr. 198

BRIEF VAN DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 3 oktober 2022

Gemeenten ontvangen jaarlijks een budget voor bijstandsuitkeringen en loonkostensubsidies (LKS).¹ Met deze brief informeer ik u over de budgetten voor 2022 en 2023. Ik geef een toelichting op het macrobudget en de uitkomsten van de verdeling voor 2023.

Op 30 september 2022 zijn de budgetten 2022 en 2023 voor alle gemeenten bekendgemaakt op [Rijksoverheid.nl](https://rijksoverheid.nl). Daarnaast heb ik de gemeenten beschikkingen gestuurd met het definitieve budget voor 2022 en het voorlopige budget voor 2023. Gemeenten ontvangen ook middelen voor uitvoeringskosten en de begeleiding en re-integratie van mensen die vallen onder de Participatiewet. Deze middelen worden verstrekt via het Gemeentefonds en staan los van het budget dat in deze brief wordt toegelicht.

Macrobudget bijstand en LKS

Uitgangspunt in de financieringssystematiek is dat voor alle gemeenten samen een toereikend macrobudget wordt vastgesteld. Dit macrobudget komt tot stand door uit te gaan van de realisaties in het voorgaande jaar, een inschatting van het effect van de conjunctuur op de bijstand, de effecten van rijksbeleid en van een indexering voor de loon- en prijsontwikkeling. Voor de conjunctuurraming volg ik de actuele en onafhankelijke rekenregel van het Centraal Planbureau (CPB).

¹ Het gaat om een integraal budget voor bijstandsuitkeringen en loonkostensubsidies op grond van de Participatiewet, Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW), Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte zelfstandigen (IOAZ) en levensonderhoud op basis van het Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (Bbz).

Definitieve macrobudget 2022

Het definitieve macrobudget 2022 voor bijstand en LKS bedraagt € 6.021,6 miljoen. Dit definitieve macrobudget is € 425 miljoen lager dan het voorlopige macrobudget 2022 en € 350 miljoen lager dan het definitieve macrobudget 2021 (beide zijn bekendgemaakt op 1 oktober 2021). De daling ten opzichte van het voorlopige macrobudget wordt enerzijds veroorzaakt doordat er in 2021 minder bijstandsuitkeringen zijn verstrekt dan werd verwacht toen het voorlopige budget werd vastgesteld. Lagere realisaties in 2021 leiden tot een lager macrobudget in 2022. Anderzijds is het CPB nu positiever over de conjunctuur, wat doorwerkt in een lager definitief macrobudget in 2022 en lagere ramingen voor de komende jaren.

Voorlopige macrobudget 2023

Het voorlopige macrobudget 2023 bedraagt € 6.014,8 miljoen. Hiervan is € 1,2 miljoen gereserveerd om de vangnetuitkering 2021 te bekostigen. Het macrobudget 2023 is nagenoeg gelijk aan het definitieve budget voor 2022

(– € 6,8 miljoen). Ik moet hierbij opmerken dat de conjuncturele verwachting van het CPB voor 2023 door meer onzekerheid is omgeven dan in voorgaande jaren.

Het voorlopige macrobudget 2023 zal nog worden bijgesteld als gevolg van realisatiecijfers over 2022, de effecten van de conjunctuur, rijksbeleid en de bijstelling voor de loon- en prijsontwikkeling. Ik zal gemeenten in het voorjaar 2023 informeren over het nader voorlopige budget en in september 2023 over het definitieve macrobudget 2023.

Uitkomsten budgetverdeling 2023

Met het verdeelmodel wordt voor ieder huishouden in Nederland een kans op bijstand geschat. Daarnaast wordt per huishouden ingeschat hoe hoog een eventuele bijstandsuitkering is, gegeven de specifieke kenmerken van het huishouden. Elk jaar wordt het model waarop de gemeentelijke budgetten zijn berekend geactualiseerd, waarbij wordt uitgegaan van zo recent mogelijke CBS-gegevens. De rapporten van de onderzoekers met de uitkomsten van de nieuwe budgetverdeling zijn als bijlagen 1 tot en met 3 bij deze brief opgenomen.

Het objectief verdeelmodel wordt volledig toegepast voor gemeenten met meer dan 40.000 inwoners. Gemeenten met minder inwoners krijgen (deels) een budget op basis van historische gegevens (gerealiseerde uitgaven van twee jaar eerder). Daarnaast verdelen we de middelen ten behoeve van uitkeringen aan instellingsbewoners en dak- en thuislozen op basis van gerealiseerde uitgaven. Ook LKS wordt op basis van gerealiseerde uitgaven gefinancierd. Bij voorlopig budget op basis van gerealiseerde uitgaven van twee jaar eerder, maar bij definitief budget vindt de verdeling plaats op basis van de gerealiseerde uitgaven van het vorige jaar die op dat moment bekend zijn.

De veranderende omstandigheden in een gemeente, zoals het aantal huishoudens, de samenstelling van de huishoudens, en de lokale en regionale arbeidsmarktsituatie leiden tot budgetverschuivingen ten opzichte van 2022. Op geaggregeerd niveau laat de verdeling in 2023 een stabiel beeld zien ten opzichte van de verdeling in 2022. Dat neemt niet weg dat er, zoals elk jaar, voor enkele gemeenten sprake kan zijn van grotere veranderingen naar boven of naar beneden.

Rekentool bijstand

Evenals in voorgaande jaren kunnen gemeenten gebruik maken van een rekentool om meer inzicht te krijgen in de uitkomsten van de budgetverdeling in relatie tot de eigen uitgaven. Met de rekentool krijgen gemeenten handvatten voor verbetering van hun beleid en uitvoeringspraktijk. Zo geeft de rekentool gedetailleerde informatie over de voorspelde bijstandskans van verschillende typen huishoudens in een gemeente. Het voorspelde aantal huishoudens met bijstand in een gemeente kan vervolgens worden vergeleken met het feitelijke aantal huishoudens met bijstand. Daarnaast maakt de rekentool het makkelijker voor gemeenten om van elkaar te leren. Zo kunnen gemeenten zichzelf vergelijken met andere gemeenten, bijvoorbeeld om te zien hoe zij het relatief doen voor verschillende typen huishoudens. Dit jaar is de rekentool vernieuwd. In samenwerking met gemeenten hebben SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research een applicatie ontwikkeld die de oude rekentool vervangt. Hierbij is rekening gehouden met functionaliteiten die gemeenten graag toegevoegd wilden zien. De nieuwe rekentool wordt gepubliceerd op [Rijksoverheid.nl](https://rijksoverheid.nl).

Vangnet

Om gemeenten te compenseren bij grote tekorten op het budget voor bijstand en LKS kunnen zij een beroep doen op de vangnetuitkering. De Toetsingscommissie vangnet Participatiewet beoordeelt de aanvragen van gemeenten. De eigenrisicodrempel voor gemeenten is 7,5% voor 2021. Voor het tekort tussen de 7,5% en de 12,5% wordt de helft vergoed en tekorten boven de 12,5% worden volledig vergoed. Het maximale eigen risico voor een gemeente is dus 10%. Binnen het voorlopige macrobudget 2023 is € 1,2 miljoen gereserveerd om de vangnetuitkeringen 2021 te bekostigen. Deze reservering voor het vangnet is historisch laag omdat er in 2021 meer macrobudget beschikbaar is gesteld dan gemeenten gezamenlijk hebben uitgegeven. Daardoor zijn er relatief weinig gemeenten met een tekort groter dan de vangnetdrempel van 7,5%.

Onderzoeken budgetverdeling

Tekorten en overschotten op de bijstandsbudgetten – invloed van gemeenten

In de afgelopen jaren hebben VNG, Divosa, de Toetsingscommissie vangnet Participatiewet en enkele gemeenten aandacht gevraagd voor gemeenten met grote (meerjarige) tekorten op de bijstandsbudgetten. Mede naar aanleiding hiervan ben ik met genoemde partijen en de Raad voor het Openbaar Bestuur een onderzoek gestart naar de oorzaken van grote meerjarige tekorten en overschotten. Waarom lukt het sommige gemeenten om jaarlijks over te houden op hun budget, terwijl andere gemeenten langdurig met tekorten te maken hebben? Door middel van diepgaande casestudies wordt bij 15 gemeenten ingezoomd op de rol van gemeentelijk beleid en uitvoering bij het beheersen van de bijstandsuitgaven. De resultaten van dit onderzoek worden in het voorjaar van 2023 verwacht.

Onderzoek naar het verdeelmodel

Het verdeelmodel heeft een solide wetenschappelijke basis en is zeer uitgebreid en verfijnd. Maar, omdat de realiteit is dat geen enkel model perfect is, is ook de vraag relevant of meerjarige tekorten en overschotten verklaard kunnen worden door het verdeelmodel. Met deze vraag zijn SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research van start gegaan. De eindnotitie

van hun eerste analyse bied ik u met deze Kamerbrief aan (bijlage 4). De conclusie van deze analyse is dat tekort- en overschotgemeenten op objectieve factoren van elkaar verschillen. Of dit betekent dat er verbetering mogelijk is in het verdeelmodel, zal nader worden onderzocht. Daarnaast bied ik u het eindrapport aan van onderzoek van Atlas Research naar verbetering van de regiokenmerken, belangrijke factoren in het verdeelmodel (bijlage 5). Doel hiervan is vooral om gemeentelijke budgetuitkomsten te verkrijgen die jaarlijks minder van elkaar verschillen.

Het rapport laat zien dat de factoren zelf stabielere kunnen worden, maar vervolgonderzoek is noodzakelijk om na te gaan of de budgetuitkomsten ook stabielere kunnen worden, zonder dat de verklaringskracht van het model erop achteruitgaat.

Het vervolgonderzoek zal in de aanloop naar de budgetverdeling van 2024 worden uitgevoerd en bij de nieuwe budgetverdeling met uw Kamer worden gedeeld.

De Minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen,
C.J. Schouten